

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ЗАСНУВАННЯ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

УДК 378.4(477.43-21)КПНУ«1918/2018»

С. А. Копилов

ОСНОВНІ ВІХИ СТОЛІТНЬОГО ПОСТУПУ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

У розвідці зроблено науковий екскурс та окреслено основні віхи столітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Зазначено поступ його колективу в добу Української національної революції 1918–1921 рр., реорганізації і перетворення у радянський період та якісні трансформації на всіх напрямках діяльності в роки утвердження державної незалежності України.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський державний український, національного університет, Іван Огієнко, основні віхи, століття.

Одним із найбільших культурних досягнень Української революції 1917–1921 рр. було створення Кам'янець-Подільського державного українського університету. Цей знаковий освітній проект визрів і набув первісних контурів у результаті усвідомлення доленосних викликів, кинутих українству в кризових обставинах і передумовах воєнного та революційного часу. Академік В.А. Смолій підкреслює, що ініціатива створити у Кам'янці-Подільському університет або його філію (йшлося про філію університету Св. Володимира чи Київського народного університету) народилася восени 1917 р. так би мовити «знизу» у середовищі місцевих діячів [8, с.12]. Цей проект визрів і набув первісних обрисів на хвилі революційного романтизму у січні 1918 р. після звернення міської думи до Української Центральної Ради та створення Університетської комісії, хоча її діяльність розгорнулася пізніше – навесні 1918 р. [1, с.24].

Проект був реалізований за активної участі української академічної спільноти, котра мала забезпечити повноцінне функціонування державного українського університету в культурно-

освітньому просторі революційної України. Саме в стінах російських університетів окремі викладачі-українці (В. Шаровольський, В. Огієнко), кинувши виклик своїм колегам, ще навесні 1917 р. солідаризувались з громадським рухом за українізацію освіти в Україні і самовільно розпочали свої виклади українською мовою, доказавши, що вона цілком годиться для отримання вищої освіти [2, с.29]. Усвідомлення доленосних викликів революційного часу зумовило підтримку й активну участь представників професійного цеху істориків у державницьких, політичних і культурних проектах доби, зокрема реалізації грандіозного освітнього задуму – відкритті у Кам'янці-Подільському українського університету [6, с.44].

Заснований відповідно до Закону, затвердженому 17 серпня 1918 р. гетьманом Української Держави Павлом Скоропадським, університет відображав соборницькі інтенції громадсько-політичних та культурних діячів того часу і став осередком творення національної університетської освіти. У дуже складні і доленосні для становлення молоді української нації 1918–1920 рр. І. Огієнкові, активному національно-освітньому і молодому науковцеві, волею обставин довелося стати одним із організаторів і, за рішенням Міністерства освіти, очолити Кам'янець-Подільський державний український університет – один із двох добре відомих і самотніх осередків національної вищої освіти і науки, який залишив по собі яскравий, незабутній і повчальний слід [7, с.38]. За його задумом університет у пограничному краї мав стати своєрідним мостом, який би об'єднав українство, сформоване в межах ідеологічних просторів імперій Романових і Габсбургів. «Заснування вищих шкіл – це перше, чим може похвастатись нарід..., – наголошував І. Огієнко. – Наш університет український по духові й устроєві, а наша мета – науковий дослід і виховання молоді».

У перший навчальний рік в університеті функціонувало три факультети – історико-філологічний, фізико-математичний і богословський, де навчалось 267 студентів. Навчальні заняття проводили 13 професорів і викладачів – сузір'я відомих українських учених, урядовців, громадсько-політичних і культурних діячів, письменників: С. Бачинський, Л. Білецький, В. Гериневич, Д. Дорошенко, М. Драй-Хмара, П. Клепатський, П. Клименко, К. Копержинський, І. Любарський, О. Неселовський, Й. Оксіук, М. Плевако, С. Русова, Ю. Сіцінський, М. Хведорів (Федоров), К. Широцький та ін., які вписали перші сторінки в літопис Кам'янець-Подільського державного українського університету.

На діяльність закладу освіти великий вплив мала зміна влади – з української на радянську, яка спочатку закрила богословський факультет, запровадила посаду комісара, ліквідувала попередні органи управління університетом, а на початку 1921 р.

реорганізувала заклад в Академію теоретичних знань, згодом – в Інститут теоретичних наук. Викладачі змушені були прилаштуватися до більшовицько-марксистських догм, а їх неприйняття загрожувало кар'єрі та навіть свободі. Із 27 професорів і приватдоцентів державного українського університету, котрі в листопаді відмовилися емігрувати, 18 потрапили під коліщата репресій, були засуджені за український патріотизм і творення національної університетської освіти.

У складний повоєнний час виш функціонує як державний педагогічний інститут із чотирирічним терміном навчання, який готує переважно вчителів для загальноосвітньої школи. Буття периферійного педагогічного інституту передбачало складні взаємини з партійними кураторами, чиновниками, до яких додалися проблеми з гармонізації освітнього процесу, науково-дослідної діяльності, кадрового забезпечення та ін. Проте заклад перетворився не тільки в головний інститут Хмельниччини, а й потужний вищий педагогічний навчальний заклад України, роблячи свій гідний внесок у фахову підготовку кадрів, їх інтелектуальне та духовне збагачення [9, с.151]. У 60-80-х рр. ректорат і викладачі послідовно вибудовували успішний і знаний педагогічний інститут на освітньо-культурній мапі УРСР.

Пострадянська доба сформувала кардинально інший горизонт очікувань, можливостей і перспектив. Переломним в історії навчального закладу стали 1996-1997 рр., коли колектив інституту загалом, факультети і кафедри та спеціальності, зокрема, пройшли атестаційну та акредитаційну експертизи і за їх результатами 14 із 16 спеціальностей було акредитовано за четвертим і дві – за третім рівнем акредитації. На підставі висновків Державної акредитаційної комісії та на пропозицію Хмельницької обласної державної адміністрації і Міністерства освіти України постановою Кабінету Міністрів України на базі Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту був створений Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет [3, с.155]. Було розпочато реорганізацію педагогічного інституту в класичний університет, зорієнтований на славні традиції українського державного університету періоду національної революції та унікальне культурне середовище. 17 березня 2003 р. Кабінет Міністрів України, виконуючи розпорядження Президента України, постановив надати Кам'янець-Подільському державному педагогічному університету статус класичного. Враховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності навчального закладу та вагомий внесок у розвиток освіти і науки, Указом Президента України № 44/2008 від 22 січня 2008 р. університету було надано статус національного й того ж року розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 серпня присвоєно ім'я його першого ректора-засновника Івана Огієнка [4, с.34].

І сьогодні праця великого колективу університету є прикладом самовідданості та стійкості у розбудові просвітництва, в осягненні наукових вершин, плеканні духовних традицій та українотворчості [5]. За свою 100-річну історію заклад сформував міцну навчально-матеріальну базу, виріс у сучасний науково-освітній та культурний осередок, який підготував 90 тисяч спеціалістів для загальноосвітніх і спеціальних шкіл, дошкільних виховних закладів, академічних інституцій та управлінської сфери. Серед його випускників – 70 докторів і майже 500 кандидатів наук, заслужені вчителі, діячі науки і техніки, працівники фізичної культури і спорту України, майстри спорту, серед останніх – 44 учасники Олімпійських ігор, 16 з яких вибороли олімпійські медалі: 9 золотих, 3 срібні та 4 бронзові.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка впевнено крокує у майбутнє, спільними зусиллями науково-педагогічних працівників, співробітників і студентів продовжує творити свою історію, намагається синхронізувати освітню діяльність з європейськими стандартами організації науково-дослідної роботи і навчання молоді.

Упевнений, що, пошановуючи свої академічні традиції, зберігаючи власну ідентичність та дбаючи про спадкоємність, наша alma mater успішно здолає всі виклики сьогодення. Попереду – друге століття успіхів!

Список використаних джерел і літератури:

1. Завальнюк О.М. Іван Огієнко і створення Кам'янець-Подільського державного українського університету (До 80-річчя Кам'янець-Подільського університету // *Краєзнавство*. 1998. № 1. С. 24.
2. Завальнюк О.М. «Нові» й «старі» університети в Україні: науково-освітній потенціал, підготовка кадрів і внесок у національне відродження 1917–1920 рр. // *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки*. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2018. Т. 28: До 100-річчя від заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. С. 25-43.
3. Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет: минуле і сьогодення. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. 408 с.
4. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ: ТОВ «Вид-во Логос України», 2008. 200 с.
5. Копилов С.А. Вітаю вас зі славним 100-річним ювілеєм нашого університету // *Подільанин*. 2018. 19 жовтня.
6. Копилов С.А. Учені-історики Кам'янець-Подільського державного українського університету в період Національно-демократичної революції (1918–1921 рр.) // *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки*. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2018. Т. 28: До 100-річчя від заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. С. 43-55.
7. Копилов С.А., Завальнюк О.М. Організаторська, керівна, науково-педагогічна і громадська діяльність Івана Огієнка на посаді ректо-

- ра Кам'янець-Подільського державного українського університету в 1918–1920 рр. // Іван Огієнко – організатор, керівник і оборонець Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918–1920 рр.): Документи. Матеріали. Світлина. Хроніка діяльності / [укл. і авт. ст.: С.А. Копилов, О.М. Завальнюк]. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2014. С. 9-45.
8. Смолій В.А. Університет крізь століття // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2018. Т. 28: До 100-річчя від заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. С. 11-25.
9. Філінюк А.Г. Життя, віддане справі: трудова, громадська та науково-педагогічна діяльність Івана Степановича Зеленюка: історичний нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 332 с.

С. А. Копылов

Основные вехи столетней поступи Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиевка

В статье сделан научный экскурс и определено основные вехи столетней истории Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиевка. Выделены этапы развития его коллектива в период Украинской национальной революции 1918–1921 гг., реорганизации и преобразований в советское время и качественные трансформаций на всех направлениях деятельности в годы утверждения государственной независимости Украины.

Ключевые слова: Каменец-Подольский государственный украинский, национальный университет, Иван Огиевка, основные вехи, столетие.

S. Kopylov

The main events of the stock event of the Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

The research carried out a scientific excursion and outlined the main milestones of the centuries-old history of the Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. The progress of his collective during the period of the Ukrainian National Revolution of 1918-1921, the reorganization and transformation in the Soviet period, and qualitative transformations in all areas of activity during the years of the establishment of Ukraine's state independence were noted.

Key words: Kamianets-Podilskyi State Ukrainian, National University, Ivan Ohienko, main milestones, centuries.

Отримано: 2.09.2018